

کنوانسیون عدم تبعیض در آموزش و پرورش

مصوب کنفرانس عمومی سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد در ۱۴ دسامبر ۱۹۶۰

اجرا از: ۲۲ مه ۱۹۶۲ مطابق ماده ۱۴

کنفرانس عمومی سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد که از ۱۴ نوامبر تا ۱۵ دسامبر ۱۹۶۰ در پاریس تشکیل شد، در یازدهمین اجلاس خود، با یادآوری این که اعلامیه جهانی حقوق بشر بر اصل عدم تبعیض تأکید می‌کند و اعلام می‌دارد که هر فردی حق دارد از آموزش و پرورش برخوردار شود،

با توجه به این که تبعیض در آموزش و پرورش نقض حقوق تصریح شده در آن اعلامیه است،

با در نظر گرفتن این که هدف سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد برحسب اساسنامه آن ایجاد همکاری بین ملت‌ها به منظور تقویت و پیشبرد احترام همگانی برای حقوق بشر و برابری امکانات و فرصت‌های آموزشی است، با شناسایی و تأیید این امر که سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد، در نتیجه، در عین احترام به تنوع نظام‌های آموزشی ملی، وظیفه دارد نه تنها هر شکل از تبعیض در آموزش و پرورش را ممنوع اعلام کند بلکه همچنین از برابری امکانات و رفتار با همه در زمینه آموزش و پرورش حمایت به عمل آورد،

با داشتن پیشنهادهای مربوط به جنبه‌های متفاوت تبعیض در آموزش و پرورش که ماده ۱۷/۱/۴ دستور کار اجلاس را تشکیل می‌دهد،

با توجه به این که کنفرانس عمومی در دهمین اجلاس خود تصمیم گرفت این مساله باید موضوع يك کنوانسیون بین‌المللی قرار گیرد و همچنین به کشورهای عضو توصیه شود،

این کنوانسیون را در چهاردهمین روز دسامبر ۱۹۶۰ تصویب می‌کند.

ماده ۱

۱- واژه «تبعیض» در این کنوانسیون شامل هرگونه تمایز و تفاوت گذاری، محروم سازی، ایجاد محدودیت، یا رجحان قائل شدن براساس نژاد، رنگ پوست، جنسیت، زبان، دین، عقیده سیاسی یا عقیده دیگر، منشا ملی یا اجتماعی، شرایط اقتصادی یا ناشی از ولادت است که هدف یا تاثیر آن از بین بردن یا تضعیف برابری رفتار در زمینه آموزش و پرورش و به ویژه در زمینه‌های زیر باشد:

(الف) محروم کردن هر فرد یا گروه از افراد از دسترسی به هر نوع یا سطح از آموزش و پرورش؛

(ب) محدود کردن هر فرد یا گروه از افراد به آموزش و پرورش با استاندارد و معیار پست‌تر؛

(ج) براساس موضوع مفاد ماده ۲ این کنوانسیون، ایجاد یا حفظ نظام‌ها یا نهادهای آموزشی جداگانه برای اشخاص یا گروه‌های اشخاص؛ یا

(د) تحمیل شرایطی که با شرافت و شئون انسان ناسازگار باشد به هر شخص یا گروه اشخاص.

۲- برای اهداف این کنوانسیون، واژه «آموزش و پرورش» به همه انواع و سطوح آموزش و پرورش اشاره دارد، و شامل دسترسی به آموزش و پرورش، معیار و کیفیت آموزش و پرورش و شرایطی است که براساس آن آموزش و پرورش ارائه می‌شود.

ماده ۲

هنگامی که این کنوانسیون در کشوری مجاز شمرده شد، در چارچوب مفهوم ماده يك آن، موقعیت‌های زیر را نباید باعث تبعیض به شمار آورد:

(الف) ایجاد یا حفظ نظام‌ها یا موسسات آموزشی جداگانه برای دانش آموزان دو جنسیت، اگر این نظام‌ها یا موسسات دسترسی برابر به آموزش و پرورش ارائه دهند، دارای کادر آموزشی با قابلیت‌های معیاری مشابه و همچنین ساختمان و تجهیزات مدرسه با کیفیت مشابه بوده، و امکان برخورداری از همان دوره‌های درسی یا معادل آن را داشته باشند؛

(ب) ایجاد یا حفظ نظامها یا موسسات آموزشی جداگانه، برای مقاصد دینی یا زبانی، که آموزش و پرورش ارانه دهند که با آمال و آرزوهای والدین یا اولیای قانونی دانش‌آموزان هماهنگ باشد، اگر مشارکت در چنین نظامها یا شرکت در چنین موسسات اختیاری باشد و اگر آموزش و پرورش ارانه شده با معیارهایی که ممکن است به وسیله مسئولان صالح به‌ویژه برای آموزش و پرورش در سطح مشابه تعیین یا تصویب شده باشد، سازگار باشد؛

(ج) ایجاد یا حفظ موسسات آموزشی خصوصی، اگر هدف این موسسات تضمین محرومیت هیچ گروهی نبوده بلکه ارانه تسهیلات آموزشی علاوه بر آموزش ارانه شده به وسیله نهادهای عمومی باشد، اگر این موسسات مطابق با آن هدف اداره شوند، و اگر آموزش ارانه شده با معیارهایی که ممکن است به وسیله موسسات صالح تعیین یا تصویب شده باشد، به‌ویژه برای آموزش در سطح مشابه سازگار باشد.

ماده ۳

به منظور حذف و پیشگیری از تبعیض در چارچوب مفهوم این کنوانسیون، کشورهای طرف آن تعهد می‌کنند:
(الف) کلیه مواد قانونی و دستورالعمل‌های اداری را که منجر به تبعیض در آموزش و پرورش می‌شوند، لغو و کلیه روش‌های اداری مربوطه را متوقف کنند؛

(ب) هرچا ضروری باشد، با وضع قانون، تضمین کنند در پذیرش دانش‌آموزان به موسسات آموزشی هیچ تبعیضی اعمال نشود؛
(ج) در زمینه شهریه مدارس و اعطای بورس یا شکل‌های دیگر کمک به دانش‌آموزان و صدور مجوزها و تسهیلات ضروری برای ادامه تحصیل در کشورهای خارجی، اجازه ندهند در رفتار مسئولان دولتی بین اتباع و شهروندان هیچ تفاوتی، جز بر مبنای شایستگی یا نیاز، وجود داشته باشد؛

(د) در اختصاص کمک‌های اعطایی نهادهای دولتی به موسسات آموزشی با هیچ محدودیت یا رجحانی که صرفاً بر مبنای تعلق دانش‌آموزان به یک گروه ویژه باشد، موافقت نکنند؛

(ه) به اتباع خارجی مقیم در خاک خود دسترسی برابر به آموزش و پرورش اعطا شده به اتباع خود را بدهند.

ماده ۴

کشورهای طرف این کنوانسیون به علاوه تعهد می‌کنند سیاستی ملی را تنظیم، تدوین و اعمال کنند که، با شیوه‌های مناسب با شرایط و مقتضیات و کاربرد ملی، مشوق برابری امکانات و رفتار در زمینه آموزش و پرورش و به‌ویژه در مسائل زیر باشد:
(الف) آموزش ابتدایی را رایگان و اجباری کند؛ آموزش متوسط را در اشکال مختلف آن در دسترس همگان قرار دهد؛ آموزش عالی را به تساوی در اختیار همگان بر مبنای استعداد فردی قرار دهد؛ پیروی از این تعهدات را به وسیله همگان با اجبار به شرکت در مدارس به گونه‌ای که در قانون مقرر شده تضمین کنند؛

(ب) تضمین کنند معیارهای آموزش و پرورش در کلیه موسسات آموزشی عمومی یک سطح، معادل باشند و شرایط مربوط به کیفیت آموزش ارانه شده نیز معادل باشد؛

(ج) با اتخاذ شیوه‌های مناسب، آموزش اشخاصی را که هیچ آموزش ابتدایی ندیده یا دوره کامل آموزش ابتدایی را تکمیل نکرده‌اند میسر ساخته و ادامه آموزش آنان را بر مبنای استعداد فردی تشویق و تشدید کنند؛

(د) بدون تبعیض به افراد برای حرفه معلمی آموزش دهند.

ماده ۵

۱- کشورهای طرف این کنوانسیون موافقت می‌کنند:

(الف) آموزش باید در جهت توسعه کامل شخصیت انسان و تقویت احترام به حقوق بشر و آزادی‌های بنیادی هدایت شود؛ آموزش باید تفاهم، تسامح و دوستی بین همه ملت‌ها، گروه‌های نژادی یا دینی را ترغیب و ترویج و فعالیت‌های سازمان ملل متحد را برای حفظ صلح بیشتر کند؛

(ب) ضروری است به آزادی والدین و، هرگاه قابل اجرا باشد، اولیای قانونی، اولاً جهت انتخاب موسساتی برای فرزندان خود، غیر از آنها که به وسیله مسئولان عمومی اداره می‌شوند اما با حداقل معیارهای آموزشی که ممکن است به وسیله نهادهای ذیصلاح تعیین یا تصویب شده هماهنگ است، برای تحصیل فرزندان خود احترام گذاشته شود و ثانیاً به روشی سازگاریا رویه قضایی که در کشور برای اجرای قوانین از آن پیروی می‌شود، آموزش دینی و اخلاقی کودکان هماهنگ با اعتقادات خود آنان تضمین شود؛ و هیچ شخص یا گروه اشخاص نباید وادار به دریافت آموزش دینی مغایر با اعتقادات خود شوند؛

(ج) شناسایی حق اعضای اقلیت‌های ملی برای انجام فعالیت‌های آموزشی ویژه خود، از جمله اداره مدارس و، بسته به سیاست آموزشی هر کشور، استفاده و آموزش زبان خود ضروری است، مشروط بر این که:

(اول) این حق به روشی اعمال نشود که مانع از درک فرهنگ و زبان جامعه به طور کلی و مشارکت در فعالیت‌های آن به وسیله اعضای این اقلیت‌ها شود، یا بر حاکمیت ملی تأثیر بگذارد؛

(دوم) معیار آموزش پایین تر از معیار کلی تعیین یا تصویب شده به وسیله نهادهای صالح نباشد؛ و

(سوم) شرکت در چنین مدرسی اختیاری باشد.

۲- کشورهای طرف این کنوانسیون تعهد می‌کنند کلیه اقدامات لازم را برای تضمین اجرای اصول اعلام شده در پارگراف اول این ماده انجام دهند.

ماده ۶

کشورهای طرف این کنوانسیون برای اجرای آن تعهد می‌کنند حداکثر توجه را به همه پیشنهادهایی می‌ذول کنند که پس از این به تصویب کنفرانس عمومی سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد می‌رسد، تا اقداماتی که لازم است علیه اشکال مختلف تبعیض در آموزش و برای تحقق هدف تضمین برابری فرصت‌ها و رفتار در آموزش به عمل آید، تعریف شود.

ماده ۷

کشورهای طرف این کنوانسیون در گزارش‌های دوره‌ای خود به کنفرانس عمومی سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد که در تاریخ‌ها و به شیوه‌ای که به وسیله آن تعیین خواهد شد تسلیم خواهند کرد، باید درباره مقررات و مطالب اداری که تصویب کرده و سایر اقداماتی که برای اجرای این کنوانسیون انجام داده‌اند، از جمله اقداماتی که برای تنظیم و تدوین سیاست ملی تعریف شده در ماده ۴ و همچنین نتایج حاصله و موانعی که در راه اجرای این سیاست با آنها مواجه شده‌اند، اطلاعات بدهند.

ماده ۸

هر گونه اختلاف نظر که ممکن است در زمینه تفسیر یا اجرای این کنوانسیون بین دو یا چند کشور طرف این کنوانسیون به وجود آید و از طریق مذاکره بر طرف نشود به تقاضای طرفین اختلاف، که در استفاده از سایر روش‌های حل اختلاف عاجز مانده‌اند، برای تصمیم‌گیری به دادگاه بین‌المللی دادگستری ارجاع می‌شود.

ماده ۹

هیچ قید و شرطی برای این کنوانسیون مجاز نیست.

ماده ۱۰

این کنوانسیون در کاهش حقوقی که افراد یا گروه‌ها ممکن است به موجب توافقی‌های منعقد شده بین دو یا چند کشور از آنها برخوردار باشند، در شرایطی که چنین حقوقی با نص صریح یا روح این کنوانسیون تضاد نداشته باشد، تأثیری ندارد.

ماده ۱۱

این کنوانسیون به زبان‌های انگلیسی، فرانسوی، روسی و اسپانیایی نوشته شده و اعتبار هر چهار متن یکسان است.

ماده ۱۲

۱- این کنوانسیون باید طبق تشریفات قانونی کشورهای عضو سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد به تصویب یا پذیرش آنها برسد.

۲- اسناد تصویب یا پذیرش باید به مدیرکل سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد سپرده شود.

ماده ۱۳

۱- این کنوانسیون باید برای پیوستن کلیه کشورهای غیرعضو سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد، که به وسیله هیات اجرایی این سازمان از آنها دعوت می‌شود، به آن پیوندند، مفتوح باشد.

۲- عمل پیوستن با سپردن سند پیوستن به مدیرکل سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد انجام می‌شود و اعتبار می‌یابد.

ماده ۱۴

این کنوانسیون سه ماه پس از تاریخ سپردن سومین سند تصویب، پذیرش یا پیوستن به مرحله اجرا در می‌آید، اما فقط در مورد آن کشورهایی که اسناد مربوطه خود را در آن تاریخ یا پیش از آن سپرده باشند. این کنوانسیون در مورد هر کشور دیگری سه ماه پس از سپردن سند تصویب، پذیرش، یا پیوستن آن به مرحله اجرا در می‌آید.

ماده ۱۵

کشورهای طرف این کنوانسیون تأیید می‌کنند کنوانسیون نه فقط در خاک اصلی آنها، بلکه همچنین در همه اراضی فاقد استقلال، تحت قیمومت، تحت استعمار و سایر اراضی، که این کشورها مسئول روابط بین‌المللی آنها هستند، قابل اجرا است؛ این کشورها متعهد می‌شوند، در صورت لزوم، با دولت‌ها یا سایر نهادهای ذیصلاح این اراضی هنگام یا پیش از تصویب، پذیرش یا پیوستن به منظور تضمین اجرای این کنوانسیون در آن سرزمین‌ها مشورت کنند و مدیرکل سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد را از سرزمین‌هایی که کنوانسیون براین اساس درباره آنها اعمال می‌شود مطلع سازند. این گزارش سه ماه پس از تاریخ دریافت آن به اجرا در می‌آید.

ماده ۱۶

۱- هر کشور طرف این کنوانسیون می‌تواند از جانب خود یا هر سرزمینی که مسئولیت روابط بین‌المللی آن به عهده آن کشور است کنوانسیون را فسخ کند.

۲- اعلام فسخ باید در سندی کتبی که به مدیرکل سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد سپرده می‌شود، اطلاع داده شود.

۳- اعلام فسخ دوازده ماه پس از دریافت سند فسخ به اجرا در می‌آید.

ماده ۱۷

مدیرکل سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد باید سپردن همه سندها تأیید، پذیرش و پیوستن را که در ماده‌های ۱۲ و ۱۳ پیش بینی شده، و گزارش‌ها و اطلاعیه‌ها و اعلام فسخ‌ها را که به ترتیب در مواد ۱۵ و ۱۶ پیش بینی شده به کشورهای عضو سازمان، کشورهای غیرعضو سازمان که در ماده ۱۳ به آنها اشاره شده و به سازمان ملل اطلاع دهد.

ماده ۱۸

۱- کنفرانس عمومی سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد ممکن است در این کنوانسیون تجدیدنظر کند. با وجود این، هر تجدید نظری فقط کشورهایی را موظف و متعهد می‌کند که طرف کنوانسیون در حال تجدید نظر شدن شوند.

۲- اگر کنفرانس عمومی کنوانسیون جدیدی با تجدید نظر کلی یا جزئی در این کنوانسیون تصویب کند، در آن صورت از تاریخی که کنوانسیون تجدید نظر شده رسمیت می‌یابد این کنوانسیون برای تأیید، پذیرش یا الحاق مفتوح نخواهد ماند مگر این که در کنوانسیون جدید به گونه ای دیگر پیش‌بینی شده باشد.

ماده ۱۹

به موجب ماده ۱۰۲ منشور ملل متحد این کنوانسیون به درخواست مدیرکل سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد باید در دبیرخانه سازمان ملل متحد ثبت شود.

این متن پانزدهم دسامبر ۱۹۶۰ در پاریس در دو نسخه معتبر با امضای رئیس یازدهمین اجلاس کنفرانس عمومی و مدیرکل سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد تهیه شده و باید به پایگانه‌های سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد سپرده، و رونوشت‌های گواهی شده آن به همه کشورهای اشاره شده در مواد ۱۲ و ۱۳ و سازمان ملل متحد تحویل داده شود.

مطالب بالا متن معتبر کنوانسیون است که به طور شایسته‌ای در یازدهمین اجلاس کنفرانس عمومی سازمان تربیتی علمی فرهنگی ملل متحد که در پاریس تشکیل و در پانزدهمین روز دسامبر ۱۹۶۰ پایان یافت، به تصویب رسید. ما با صمیمیت و تعهد این متن را در پانزدهمین روز دسامبر ۱۹۶۰ امضا کرده‌ایم.